

(*AlcM* hi barreja arbitràriament un cas de *fallir* i un del *fallar* tr., derivat de *fall* amb valor de 'fer malbé'). *Fallada*.

Fallir, ll. FALLERE, fou verb fort amb participi fort, ll. vg. FALLITUS, de manera que en català arcaic *falt*, *falta*, foren el participi de *fallir*; després es convertiren en adjectiu i aviat substantivat, amb el sentit de 'mancat': «mas lo subtil / de fort estil, / cert transcendent / mon sentiment, / theòric, alt, / trobant-me *falt*, / de vista losca, / e ab ma fosca / fals', aprensiu / --- / d'ull lo perdia, / no l'entenia», JRoig (*Spill*, 15520). Havent-se antiquat l'ús participial, també s'anà fent vell l'ús adjectiu del masculí, i la llengua el substituï per *faltós* [1507, Busa-N.] o *mancat*.

El fem. *falta* fou aviat convertit en subst., i única-¹⁵ ment amb aquest caràcter va quedar en la llengua. Ja és antic: «ja sanà Déu aquella nafra, e tolç dels sarrahins aquela *falta*, que ja-ns més Déu en son loc e-ns assec en son seti», a. 1308 (*BABL* III, 345); «an pensat que lur *falta* e lur arrada e lur negligència ca<r> reguen sobre nós dos», a. 1329 (*BABL* IV, 436); «si yo no atenc lo caveler per *falte* de cavals», *Questa* de Reixac (65.31). L'*InvlC* el registra en 4 docs. de 1366-1395 i un de 1617, i en 4 textos literaris del S. xv. Sovint en JRoig: «la novença / torna-ufana, / com pago vell / mirant-se bell: / roda ben alta! / Dels peus sa *falta* / nunca mirant»; «¿de tan forts greuges / tan prest t'allueges? / Fet t'han mil *faltes*, / ¿e ja te n'altés? / Ara te-n dols! / Ara les vols?»; «com referir / e l'argüyr / de la molt alta / e sense *falta* / sabent, reïna: / Sabba austrina / se nomenava», JRoig (*Spill*, 2330, 6551, 15158). «*Falta*: culpa; per detriment: defectus» (Busa-N., 1507); «lo qui ven té de satisfer la *falta* que té la cosa venuda, si antes la sabia y no la ha dit», OPou (*ThPu.*, 135); «havent fet lo contrari, deu ser *falta* de persones o de llibres antics de memòries», a. 1588 ross. (*RLR* LV, 78).

Derivat de *falta* el verb *faltar*, que de cap manera no suposa un fantàstic ll. vg. *FALLITARE, car no apareix en romànic més que en les llengües hispàniques, i en totes tres és innovació de data tardana (port., segle XVI; cast., S. XIV, i la *f-* conservada hi denota poca popularitat; manca enterament en oc. ant., i avui hi està poc estès dialectalment); en català no sembla aparèixer abans de 1500: Alart ja subratlla en l'*InvlC* que no se'n troba cap dada medieval, i que la més antiga de totes és en Busa-N., 1507 («*faltar*: desum, deficio»).

S'han de rebutjar les tres que creu trobar-ne *AlcM*: en Muntaner és una errada tipogràfica o corrupció de l'ed. Bofarull, car en lloc de *faltariem* en realitat hi ha el condicional antic de *fallir*: «tuyt sabets que Nós havem curt temps per anar a la batalla que havem empresa --- del rei Carles, a la qual per neguns afers del món Nós no *fallriem* que aquell jorn Nós no fóssem dins lo camp», cap. 76 (Casac. II, 31.25); el passatge d'una versió dels *Usatges* que hi afegeix *AlcM* deu estar també corromput vista l'estranya sintaxi («si alcun hom li *falta* de aju da que li puscha fer»). En un apèndix del *Blang.*, atribuït a

Llull, solament figura en l'ed. modernitzada valenciana de 1528, amb llengua evidentment anacrònica [observem *confiau*, *ningú*, i el subjuntiu en *-e* impossibles tots en la llengua lulliana]: «confiau en la glòria de Aquell qui a ningú *falte* en la necessitat», *NCl*. IV, 144.258).

La primera data genuïna és, doncs, la de 1507; «salut --- tornar-la als qui *falta* ---», ross., 1590 (*RLR* LV, 86); «dextans té 24.000 peus, té a tots quadros 154 peus, 14 dits, y dos terços de dit, y *falten* 10 terços de dit», OPou (*ThPu.*, 81). Des de llavors *faltar* se superposa ràpidament a *fallir* i fins a *mancar*, i avui és ja expressió fonament arrelada; i inobjectable. Amb expressions fraseològiques tan nostres com a --- *falta gent* 'tothom cap allà': «tanquem l'escriptori, y cap al restaurant *falta gent*», Genís Aguilar (*La Reyneta del Cadí*, 8).

Fallanca [1839, Lab.], mot pres modernament del cast. *fayanca* [1620], d'origen portuguès [*faianceiro*, S. XIII], sense cap relació etimològica possible amb *fallir*, *fallar* ni la família de FALLERE (per elementals raons fonètiques, l'explicació per *falla anca* no es més que una grossera i rebuscada «etim. pop.»), com vaig documentar i demostrar en el DCEC; entre nosaltres ha penetrat només en alguns punts, com a castellanisme de la terminologia dels jocs; especialment en terra valenciana, s'ha fet popular en algunes frases influïdes per *fallar* i afins: *fer una cosa de fallanca* 'enganyant, fent trampa' (*Pensat i Fet*, 1952, 26); «en el joc del truc, quan un jugador envida 'sense tindre lligat' o truca sense tenir cap carta de valor es diu que fa una *fallanca*» (J. G. M., 1955), etc.

Defallir [S. XIII]: «aquells *defalexen* ésser tutors, o curadors, qui de la tutela o de la cura són remoguts axí com a sospitosos, o poden escusar per justa o raonable escusa que sien remoguts de la tutela o de la cura», *CostTort.* (ed. Ol., 264); pres. 1: «Jesucrist, qui est ajudador dels mesquins, ajuda a mi, qui *defal* en mes tribulacions», *VidesR*, 68v2, n. 90 (*deffali* en el ms. B); «si Déus fos alcuna cosa, a la virtut de la pastoressa ajudara, ne la virtut, que en ma ànima ésser solia, en amar Déu *defallira*», «quant *defall* la nit e ve lo dia», Llull (*Merav.*, O. C. I, 9, 116); «que encara que la vida *defallegue*, los béns spirituals no *defallen*», StVicentF (*Serm.* II, 107.19). El part. originari fou el fort *defalt*, *defalta*, que aviat, però, fou substituït pel regular *defallir*; alguns digueren *defalgut* (*defall* present semblava ser d'un verb en *-er* o *-re*) (del qual m'assenyalen un testimoni de 1394, A. C. A., reg. 2028, f° 41v), forma secundària analògica de *remogut*, que com hem vist en els *CostTort.*, formava joc i oposició amb *defallir*.

L'antic participi *defalt* apareix en romànic substantivat amb el sentit de 'defecte', tal com el fr. mod. *defaut*, fr. ant. *defaute*: la mateixa paraula trobem en clàssics valencians del S. xv, *defalt* 'mancaça' en Ausiàs (LIX, 40) i molt freqüent en JoMartorell; no obstant és versemblant que en ells ajudi la influència del llenguatge cavalleresc francès i de l'estil dels trobadors, car es veu que ja en el S. XIV, això devia ser